

Sammenlignende Fremstilling

af det danske, svenske og tydske Sprogs

Formlære

af

P. A. Munch.

Christiania.

Feilberg & Landmarks Forlag.

Trykt hos Carl Werner & Co.

1848.

Forord.

Uagtet det danske Sprog, vort nuværende Skriftsprog, og det tydske høre til samme Sprogstamme, og de grammatiske Hovedformer i begge Sprog følge den samme Analogi, har dog hidtil ved den almindelige Skoleunderviisning deres Formlærer somoftest været behandlede ej alene aldeles uafhængigt af hinanden, men hvad mere er, endog efter aldeles forskjellige grammatiske Theorier, saaledes at eet og samme, i begge Sprog forekommende, Phænomen i den tydske Grammatik har været fremstillet langt anderledes, end i Modersmaalets. Blandt flere Exempler kan jeg anføre eet instar omnium, nemlig Verbalflexionen. I de nyere tydske Grammatiker er allerede den af Grimm først opstillede Afdeling af sterke og svage Verber fuldstændigen gjennemført; de sterke ere der behørigt inddeelte i deres forskjellige Klasser, og det læres der ej længer, at „fließe, floß, geflossen", „gieße, goß, gegossen", „reite, ritt, geritten", „kneife, kniff, gekniffen" o. s. v. ere uregelmæssige Verber, men at de tvertimod ere aldeles regelmæssige, de to første hørende til een, de to sidste til en anden Klasse af de saakaldte sterke Verber. Nu indseer Enhver letteligt, at de tilsvarende danske Verber „flyder, flød, flydt", „gyder, gød, gydt", „rider, red, redet", „kniber, kneb, knebet", danne deres Hovedformer aldeles paa samme Maade, og saaledes høre til samme grammatiske Kategori. Men indseer man dette, vil man ogsaa fuldkommen kunne tænke sig hvilken Forvirring det maa vække i Lærlingens Hjerne, naar han i den danske Grammatik læser at denne samme Klasse af Verber, med de samme Kjendemærker og ingen andre, i Modersmaalets Grammatik skulle kaldes uregelmæssige, og behandles som saadanne, uden at den beundringsværdige Analogi, der netop her finder Sted, i mindste Maade paapeges. Og dog skeer dette dagligdags. Jeg har selv truffet Lærlinger, der maatte benytte slige uforligelige grammatiske Compendier, og saavidt vides, gives der ikke endnu nogen dansk-norsk Grammatik, der i Formlæren har forladt den gamle Slendrian.

Som et allerførste Forsøg paa at modarbeide den ved den nys paapegede Mislighed uundgaaelige Begrebsforvirring har jeg udarbejdet den her følgende korte grammatiske Sammenstilling, hvorved jeg af Grunde, der ere for øjnefaldende til at behøve nogen Udvikling, ogsaa har

optaget det svenske Sprogs grammatiske Former. Jeg antager at Skriftet under en kyndig Lærers Vejledning let vil kunne bruges ved Recapitulation med Disciple, der allerede have tilbagelagt det første grammatikalske Cursus, og at det vil kunne give dem en Forsmag paa det interessante og aandsvækkende sammenlignende Sprogstudium. Det er ingenlunde min Mening, at man strax burde forelægge den første Begynder denne Sammenstilling, der maaskee vil afskrække ham, især deleshed saalænge han strider til den tydske Grammatiks Studium ikke alene ikke forberedt, men endog forvirret af den ham tidligere bibragte Forestilling om Modersmaalets Sprogformer. Men naar han under en duelig Lærers Vejledning har vundet en Oversigt over begge Sprogs Formlærer, da vil Sammenstillingen være paa sit rette Sted, og nærværende lille Skrift vil maaskee kunne lette Læreren Værket. Allerbedst vilde det være, hvis man havde Elementargrammatiker i hvert Sprog, indbyrdes uafhængige, men dog forfattede aldeles efter samme Methode, byggede paa den her fremsatte Theori, og beregnede paa at tjene som Grundlag til en senere Sammenstilling, hvilke strax ved Sprogstudiets Begyndelse kunde gives Lærlingen i Hænde, saaat han, uden i sit første Cursus at være bebyrdet med nogen Sammenstilling, medbragte til denne, naar Tiden kom, allerede rensede Begreber og Bevidsthed om den rette Analogi. Til Udarbejdelse af saadanne Elementargrammatiker vil nærværende Skrift maaskee kunne afgive Vink. Dog vilde det vel efterdags blive nødvendigt, ved Udarbejdelsen af Modersmaalets Grammatik ogsaa at tage Hensyn til vore Almuedialecter, der fremstille de fleste grammatiske Analogier langt skarpere og tydeligere, end Skriftsproget, og derfor give mange lærerige Antydninger, ikke at tale om, at de for en stor Deel ligge til Grund for vort Talesprog, der er Begynderen nærmest, ligesom vel og Ungdommen i Norge ej burde oplæres efter en blot og bar dansk, men dansk-norsk Sproglære. Materiale til en saadan findes aldeles udtømmende i Ivar Aasen's Grammatik.

Den Tid er vel heller ikke saa fjern, da man i Skolerne offrer vort eget Oldsprog mere Opmærksomhed. Da vil man endmere føle Nødvendigheden af at benytte en anden og sikkrere Methode i Studiet af det nyere Sprog, der nødvendigviis maa slutte sig til Oldsprogets.

---

1. Det danske, det svenske og det tydske Sprog nedstamme fra et eneste Fællessprog for hele den Folkestamme, som Historieforskerne have kaldet det germaniske. Dette Sprog kjender man ikke længer af skriftlige Levninger. Man kan dog skjønne, at det, ligesom Stammen, tidligen har deelt sig i to Grene, den nordiske og den tydske. Fra den Nordiske, der taltes her i vort Norden, stammer igjen ældre Norsk, Svensk og Dansk; fra det ældre Norske eller Norrøne, stammer det nuværende Islandske, der tales paa Island, og de nyere norske Folke-Mundarter, der ej ere blevne Skriftsprog. Fra ældre Svensk stammer nyere Svensk, fra ældre Dansk nyere Dansk, med hvilket vi ogsaa siden den Tid, vi vare forenede med Danmark, behjelpe os som Skriftsprog. Den tydske Green deelte sig i flere Hovedsprog, blandt hvilke den ældre højtydske er bleven Moder for det nuværende tydske Skriftsprog.

I. Lydlære.

2. Det Danske, Svenske og Tydske have i det Væsentlige samme Bogstaver. Dog bemærkes

A. Med Hensyn til Selvlydene:

a) At det danske æ i Svensk og Tydsk skrives ä.

b) At det danske ø i Svensk og Tydsk skrives ö. Dog bruger man ogsaa i Dansk, hvor latinske Bogstaver anvendes, at sætte ö.

c) At aa, der i Dansk udtales som et aabent o, i Svensk

betegnes å, og at det dobbelte a derimod i Tydsk og Svensk kun udtales som et langt a.

d) At kun det Tydske har egentlige Tvelyde eller Diphthonger, nemlig ai, ei (udtalt næsten som ai), au, eu (udtalt øj), og äu (udtalt øj). De danske og svenske tilsyneladende Diphthonger ei, au, øi staae egentlig istedetfor eg, av, øg, som Vei (ↄ: Veg), høj (ↄ: høg), og burde derfor rettest skrives ej, av, øj. Kun i Norsk haves endnu Tvelyde, der svare til de tydske, hvorom siden skal tales (§ 4). I nogle særdeles faa Ord have dog Dansk og Svensk vedligeholdt virkelige Diphthonger, f. Ex. reise (dansk), svensk resa; Nei, baade Dansk og Svensk.

B. Med Hensyn til Medlydene.

a) At Tydskerne udtrykke det danske og svenske f ved to Tegn, f, og v, der udtales paa samme Maade, hvorimod det danske og svenske v udtrykkes i Tydsk ved w.

Anm. I gotisk Tryk bruge ogsaa Svenskerne stedse w.

b) At Tydskerne desforuden have de sammensatte Bogstaver ch (beaandet k), ck (ↄ: dobbelt k), sch (der udtales omtrent som det norske sk foran i, som Skinn, Skip), ß (ↄ: ss) og tz (ↄ: tz).

Egenheder ved Retskrivningen og Udtalen.

3. Hverken i Dansk, Svensk eller Tydsk skrives Ordene ganske efter Udtalen, eller udtales Ordene eftersom de skrives. Herved er nemlig at merke:

1) Egentlig skulde en Selvlyd udtales lang foran en enkelt Consonant, kort foran en dobbelt; man skulde saaledes skrive Stat ↄ: Ståt og Hatt, derved vilde de korte og lange Vokaler være let kjendelige. Dog skeer det ikke ordentligt; næsten slet ikke i Dansk og Svensk, og kun tildeels i Tydsk. Man har derfor valgt andre Maader at betegne lange Stavelser paa, deels ved at fordobble dem i Dansk og Tydsk, som Been, Steen, i Tydsk Staat, Moor, deels ved at sætte et

h bagefter (i gammeldags Svensk og Tydsk), som åhr, kåhr, i Tydsk Stroh, wohl; deels ved at lægge det saakaldte stumme e efter (i gammeldags Dansk og Tydsk), som Stoel, foer, i Tydsk sie, Fries. Da man ofte i den nuværende danske og svenske Retskrivning, især i den sidste, har undladt at bruge disse Betegnelsesmaader, uden at sætte noget andet Tegn i Stedet, er det undertiden vanskeligt at vide, hvorledes man skal udtale Ordet. Til det danske reen svarer saaledes det svenske ren, der udtales aldeles paa samme Maade. I Dansk siger man et Led (kort) men led ɔ: før, ledsag (langt). For at gjøre Forskjel paa det lange ên og det korte èn have de Svenske antaget den aldeles vilkaarlige og urigtige Skrivemaade, i sidste Tilfælde somoftest at bruge ä; de sige altsaa en vän ɔ: Ven. I Dansk ere de fleste Vokaler, der gaae foran de blødere Consonanter, som b, d, g, v, r, lange.

Egentlig skulde man saavel i Svensk som i Dansk skjelne mellem det lukte ø og det aabne ö, f. Ex. mellem ø i sød (søt) og ö i Börn, men denne Forskjel iagttages kun i den allernyeste Tid af enkelte Grammatikere.

2) H udtales ej i Dansk og Svensk foran j og v, som hjem, hverken.

3) I Svensk bruges til at udtrykke Lyden af v mellem to Selvlyde ikke v, men fv, der dog udtales som om der blot stod v, f. Ex. blifva, l. bliva; i Enden af Ord kun f, udt. v, som Rof, l. Rov.

4) I Tydsk udtales de bløde Medlyde i Enden af Ord efter kort Vokal næsten som de haarde, f. Ex. b, d, g, næsten som p, t, k, (Grab = Grap, Hund = Hunt, Weg = Wek); i Begyndelsen udtales de haarde p, k, t næsten som de bløde (Preussen = Breussen, Tausend = Dausend, Kaiser = Gaiser). Efter en lang Vokal udtales g næsten som gh, f. Ex. sagen læs saghen.

5) I Svensk udtales k foran de mere lukte Vokaler, nemlig: ä, e, i, ö, y som kj eller næsten som tsch, f. Ex. känna = tschjenna. En lignende Udtale finder og Sted i

Norsk, de Danske derimod maae, for at tilvejebringe en noget lignende Udtale, indskyde j efter k. Dog er Udtalen deraf i Danskes Mund langtfra som den svenske og norske; man hører tydeligt baade k og i.

Om Selvlydene.

4. Selvlydene i Dansk, Svensk og Tydsk staae i et regelmæssigt Forhold til hinanden.

A i Dansk og Svensk svarer til det tydske A, som

Dansk:	Svensk:	Tydsk:
Fader.	fader.	Vater.
Glas	glas	Glas
Fad	fat	Faß

Aa i Dansk }
Å i Svensk } svare ligeledes til tydsk langt A:

Raad	råd	Rath
Traad	tråd	Draht

Undtagelse: Baad, båt, Boot.

Langt E i Dansk (ee) og Svensk svarer til tydsk ai eller ei:
(i dette Tilfælde har den norske Folkeudtale ogsaa ei)

Steen	sten	Stein
Been	ben	Bein

Kort E i Dansk (e) og Svensk (ä eller e) svarer til tydsk i:

hen	hän, hen	hin

Langt I i Dansk og Svensk svarer til tydsk ei:
(i dette Tilfælde har den norske Folkeudtale i)

Sviin	svin	Schwein

Kort I i Dansk og Svensk svarer til kort i i Tydsk:

Fisk	fisk	Fisch

Langt lukket O i Dansk og Svensk svarer til langt u i Tydsk:

Stol	stol	Stuhl
Broder	broder	Bruder
Flod	flod	Fluß

Anm. Undertiden udtales o i D. og Sv. kort, uagtet det egentlig skulde være langt, f. Ex. godt, gott, af god, god. At det ligefuldt svarer til tydsk u, er naturligt.

Kort O i Dansk og Svensk svarer sædvanligviis til kort o i Tydsk.

Folk	folk	Volk
Ord	ord	Wort

Langt lukket Ø i D. og Sv. svarer til tydsk au, eu eller o:

Løb	löp	Lauf
Hø	hö	Heu
rød	röd	roth
Løn	lön	Lohn

Anm. Kort Ø i Dansk svarer undertiden til svensk og tydsk o eller u, f. Søn, son, Sohn; Brønd, brunn, Brunnen.

Langt U i Dansk og Svensk svarer til tydsk au:
(I dette Tilfælde har den norske Udtale û)

Huus	hus	Haus
Luus	lus	Laus

Langt Y i Dansk er ofte kommet af det ældre ju eller jo, og svarer til svensk ju, tydsk i (langt) eller ie; (s. § 6), f. Ex.

Lys	ljus	Licht
gyde	gjuta	giessen

Anm. Kort Y i Dansk svarer undertiden til svensk y, tydsk ü, eller til svensk ö, tydsk u, f. Ex. Synd, synd, Sünde; Byrd, börd, Ge-burt.

5. Om Medlydene.

a) De flydende, ɔ: l, m, n, r, s ere de samme i alle tre Sprog.

b) De stumme inddeles som bekjendt, i tre Klasser efter Organerne:

Læbebogstaver: b, p, f, v (w).

Tungebogstaver: d, t.

Ganebogstaver: g, k, ch, h.

og efter Styrken i:

haarde: p, t, k.

bløde: b, d, g.

beaandede: f (v), (th, z), ch.

Her finder nu det Forhold temmelig regelmæssigt Sted, at

til en blød Selvlyd i D. og Sv. svarer i T. den beslægtede haarde,

altsaa: D. og Sv. d, b, g = T. t, p, k.

til en haard i D. og Sv. svarer i T. den beslægtede beaandede,

altsaa: D. og Sv. t, p, k = T. z (ß), f (pf), ch.

til en beaandet i D. og Sv. svarer i T. den beslægtede bløde,

altsaa: D. og Sv. th, f (v), ch (h) = T. d, b, g.

Men herved er dog at mærke:

a) At beaandede Consonanter, paa f nær, ej findes i Dansk eller Svensk; istedetfor th sættes oftest t; det gamle Sprog havde her þ, udtalt som det engelske th.

b) At Tydskerne, til at udtrykke th, bruge i Begyndelsen af Ord z, inde i Ord ß, sjeldent sch.

c) At i det danske Skriftsprog mange Endelser inde i og ved Enden af Ord bruge bløde Consonanter istedetfor de oprindelige haarde; de haarde ere blot bibeholdte i Svensk og i norsk Folkeudtale, f. Ex. Röt, der i dansk Skrift skrives Rod; Föt, der skrives Fod. Her kan Overgangsregelen naturligviis ej regnes efter den danske Skriftbrug, men efter det Oprindelige, eller hvad der finder Sted i Svensken og i den norske Folkeudtale.

d) At det overhovedet kun er Tungebogstavernes Række, der nogenlunde fuldstændigt har bibeholdt Regelen. De to andre Rækker overholde den kun inde i, og ved Slutningen af Ordene.

Exempler:

D. og Sv. Tydsk	D.	Sv.	T.	D.	Sv.	T.
D = T	Dag	dag	Tag	ride	rida	reiten
T = z, ß	Ti	tio	zehn	Fôt(Fod)	fot	Fuß
	Tand	tand	Zahn			
Th (þ) = D	T(h)ing	ting	Ding	T(h)orn	törn	Dorn
B = p						
P = pf(F)	op	upp	auf	Pæl	päl	Pfahl
F, V = B	rive	rifva	reiben			
	Rov	rof	Raub			
G = K						
K = ch			Rige (norsk: Rike)	Rike	Reich	

4) Til D. Sv. hv svarer T. w, f. hvilken, welcher.

Det sees saaledes, at man, naar man kjender et Stammeord i et af de tre Sprog, somofteſt lettelig efter de ovenanførte Regler kan danne et tilsvarende i de to andre.

6. Selvlydsforandringer.

I de ældre germaniske Mundarter vare mange Vokalforandringer brugelige ved Orddannelsen og Ordbøjningen. Af disse ere ingen andre bibeholdte i de nyere Sprog, end de fornemste, nemlig Omlyden og Aflyden.

Begge disse Forandringer foregaae stedse med Rodvokalen ɔ: den Vokal, som tilhører Ordets oprindelige Deel eller Roden, og ej de blotte Bøjnings-Endelser.

Omlyd er den Forandring, der foregaae med a, o, og u, naar et e eller i forekommer eller har forekommet i næstfølgende Bøjningsstavelse. Denne Omlyd forandrer

a til æ (ä)
o til ø (ö)
u til y, Tydsk ü.

Exempler:

Mand, Fleertal Mænd (egentl. Mænder, der bruges i norsk Dagligtale)

i Svensk Man män

Forord.

Uagtet det danske Sprog, vort nuværende Skriftsprog, og det tydske høre til samme Sprogstamme, og de grammatiske Hovedformer i begge Sprog følge den samme Analogi, har dog hidtil ved den almindelige Skoleunderviisning deres Formlærer somoftest været behandlede ej alene aldeles uafhængigt af hinanden, men hvad mere er, endog efter aldeles forskjellige grammatiske Theorier, saaledes at eet og samme, i begge Sprog forekommende, Phænomen i den tydske Grammatik har været fremstillet langt anderledes, end i Modersmaalets. Blandt flere Exempler kan jeg anføre eet instar omnium, nemlig Verbalflexionen. I de nyere tydske Grammatiker er allerede den af Grimm først opstillede Afdeling af sterke og svage Verber fuldstændigen gjennemført; de sterke ere der behørigt inddeelte i deres forskjellige Klasser, og det læres der ej længer, at „fließe, floß, geflossen", „gieße, goß, gegossen", „reite, ritt, geritten", „kneife, kniff, gekniffen" o. s. v. ere uregelmæssige Verber, men at de tvertimod ere aldeles regelmæssige, de to første hørende til een, de to sidste til en anden Klasse af de saakaldte sterke Verber. Nu indseer Enhver letteligt, at de tilsvarende danske Verber „flyder, flød, flydt", „gyder, gød, gydt", „rider, red, redet", „kniber, kneb, knebet", danne deres Hovedformer aldeles paa samme Maade, og saaledes høre til samme grammatiske Kategori. Men indseer man dette, vil man ogsaa fuldkommen kunne tænke sig hvilken Forvirring det maa vække i Lærlingens Hjerne, naar han i den danske Grammatik læser at denne samme Klasse af Verber, med de samme Kjendemærker og ingen andre, i Modersmaalets Grammatik skulle kaldes uregelmæssige, og behandles som saadanne, uden at den beundringsværdige Analogi, der netop her finder Sted, i mindste Maade paapeges. Og dog skeer dette dagligdags. Jeg har selv truffet Lærlinger, der maatte benytte slige uforligelige grammatiske Compendier, og saavidt vides, gives der ikke endnu nogen dansk-norsk Grammatik, der i Formlæren har forladt den gamle Slendrian.

Som et allerførste Forsøg paa at modarbeide den ved den nys paapegede Mislighed uundgaaelige Begrebsforvirring har jeg udarbejdet den her følgende korte grammatiske Sammenstilling, hvorved jeg af Grunde, der ere for iøjnefaldende til at behøve nogen Udvikling, ogsaa har

I. Oprindelig i — a — u.

Disse Ord have

i Samtid i eller e (Sv. ä) med to Medlyde efter.		Fortid Enkelttal i alle tre Sprog a.	Fortids Tillægsform i alle 3 Spr. u.
finder	Bif. finde	fandt	funden
finner	finna	fann	funnen
finde	finden	fand	(ge)funden

II. Oprindelig i — a — o.

Disse Ord have

i Samtid e (æ) (Sv. ä) med enkelt Medlyd.		Fort. Enkelttal a	Ft. Tillf. D. aa, Sv. u, T. o.
bærer	bære	bar	baaren
bär	bära	bar	buren
gebäre	gebären	gebar	geboren

III. Oprindelig a — o ell. u — a.

Disse Ord have

i Samtid a med enkelt Medlyd.		i Fort. o, T. u.	Fort. Tillf. a.
farer	fare	fôr (langt)	faren
far	fara	fôr	faren
fahre	fahren	fuhr	(ge)fahren

IV. Oprindelig ii — ai ell. ei — i.

Disse Ord have

i Samtid D. i (langt), Sv. i (langt), T. ei.		Fort. Enk. e (langt), e (langt)	Fort. Tillf. e, Sv. i, T. ie.
stiger	stige	steg	stegen
stiger	stiga	steg	stigen
steige	steigen	stieg	(ge)stiegen

V. Oprindelig iu — au — u.

Disse Ord have

i Samtid D. y (langt), Sv. y (langt), Tydsk ie.		Fort. Enk. ø, Sv. ö, T. o.	Fort. Tillf. u, Sv. u, T. o,
flyder	flyde (eg. fljude)	flød	flydt, fludt
flyter	flyta (eg. fljuta)	flöt	fluten
fließe	fließen (eg. fliußen)	floß	(ge)floßen

VI. Oprindelig i Fortiden dannet ved at sætte Begyndelsesbogstavet med ei eller i foran Roden,

f. Ex. halda, heihald, sammendraget hiald, hjelt, helt.

Disse Ord, der alle ere kjendelige derved, at de i Nutiden enten have en lang aaben Vocal, eller og en kort aaben Vocal med to Selvlyde, have i D. og Sv. tabt de fleste Spor af Fordobblingen, og ere derfor her ingen synderlige Forandringer underkastede, f. Ex.

	græder	græd	grædt
	holder	holdt	holden
	falder	faldt	falden
I Sv.	gråter	grät	gråten
	håller	höll	hållen
	faller	föll	fallen

I Tydsk derimod er der større Spor af Fordobblingen, idet den tilsatte Stavelse med -i er beholdt, medens Rodstavelsen er udeladt, f. Ex.

halte	hielt (eg. hîhalt)	(ge)halten
falle	fiel (eg. fîall)	(ge)fallen
gange	gieng ell. ging (eg. gîang)	(ge)gangen
fange	fing (eg. fiang)	(ge)fangen
hange	hing (eg. hîang)	(ge)hangen

De eneste Ord, hvori ogsaa i D. og Sv. lignende Spor ere tilbage, ere faa, gaa, Sv. få, gå (eg. fanga, ganga), der i Fort. have fik, Sv. fick; gik, Sv. gick.

Anm. I D. findes den Egenhed ved Fortidens Dannelse af et Ord, hvis Rodstavelse har kort Vokal med to Selvlyde, at man saavidt muligt lader den sidste Selvlyd blive haard, derfor bliver d til t, g ofte til k; f. Ex. binder, bandt, falder, faldt. Naar der saaledes kommer til at staa nk, udelades n, f. Ex. gik, fik istf. gink, fink; sprak istf. sprank af springe, i Betydningen briste, gaa itu. Ogsaa i Svensk findes Formen fick, gick. Af sprak har man senere dannet Samtiden sprekke, sprak, sprukken, Sv. spricka, sprack, sprucken. En lignende Sammendragning er den noget forældede Befaleform gak (ɔ: gang) af at gaa; ogsaa i Sv. gack.

Ogsaa i Dansk skjelnedes der for omtr. 100 Aar siden mellem

Vokalen i Fort. Enk. og Fort. Fl. f. Ex. i 1ste og 2den Klasse, finder, fandt, Fl. funde, bære, bar, Fl. baare o. s. v.

Fra de ovenfor opstillede Regler gives, som let begribes, et Antal Undtagelser, hvilke dog lettest læres af et Lexicon.

9. Svage kaldes de Udsagnsord, der danne Fortiden ved at lægge Stavelsen de eller te til Roden; og have Tillægsformen paa -d eller -t, ej paa -n.

Oprindelig kunde disse Ord inddeles i to Klasser, af hvilke den første forbandt de fleste Endelser med Roden ved Hjælp af Selvlyden i eller e, der ofteſt har virket Omlyd, den anden derimod ved a. Denne Forskjel har dog kun vedligeholdt sig i Svensk, hvor f. Ex. Ordene af 1ste Klasse have

	klipper (klyppe, klöpper)	klippte	klippt
	röner	rönte	rönt
Omlyd f.	taljer täljer	talde	talt
Oml. f.	doljer döljer	dolde	dolt

og de af 2den

kallar	kallade	kallat

Men saavel i D. som T. er denne Forskjel bortfalden, idet man i D. overalt danner Fort. ved -ede, -de eller -te, eftersom det passer bedst med den foregaaende Medlyd, og i T. ved -te, undertiden -ete, naar det sidste vilde klinge for haardt, f. Ex.

klipper	klippede	klippet
kalder	kaldede	kaldet ell. kaldt
søger	søgte	søgt
ender	endte ell. endede	endt ell. endet
spiller	spillede ell. spilte	spillet eller spilt

og i T.

klippe	klippte	(ge)klippt
liebe	liebte	(ge)liebt
ende	endete	(ge)endet
suche	suchte	(ge)sucht

Dog har man endnu i D. og T. Levninger af den Omlyd, som i har bevirket, idet nemlig Omlydsformen findes i Samtid, og den oprindelige Selvlyd kommer foran i Fortid, som

	brenne	brannte
	nenne	nannte
	wende	wandte
og i D.	dølger (eg. dylger)	dulgte
	sætter	satte

Det Sv. heta, i Samt. heter, Fort. hette, danner sin Tillægsform hetat efter 2den Kl.; i D. og T. er dette Ord stærkt, efter VI Kl. ɔ: heder, hed, T. heiße, hieß.

10. Der gives nogle Ord, der i alle tre Sprog have en Form, der allerede i Samtiden lignende den stærke Fortid, og saaledes maa danne svag Fortid paa en egen Maade. Disse ere:

i D.	veed, Fl. vide	vidste	vidst	vide
	kan, kunne	kunde	kunnet	kunne
	skal, skulle	skulde	skullet	skulle
	maa, maae	maatte	maattet	maatte
	mon, monne	monne	monnet	monne
i Sv.	vet, veta	visste	visst	veta
	kann, kunna	kunde	kunnet	kunna
	skal skola	skulde	skolat	skola
	må, må, måga	måtte	mått	måga, må
	måste	måste	måst	måste
	mon, män	monde	monat	mona
i T.	weiß, wissen	wußte	(ge)wußt	wissen
	kann, können	konnte	(eg)konnt	können
	soll, sollen	sollte	(ge)sollt	sollen
	mag, mögen	mochte	(ge)mocht	mögen
	muß, müssen	mußte	(ge)mußt	müßen
	darf, dürfen	durfte	(ge)durft	dürfen

Bøjninger efter Personer og Maader sees lettest ved følgende Oversigt.

Sterkt Ord, f. Ex. finde, finna, finden.

	Fremsættende Maade. 1ste	2den	3die Pers.	Betingende Maade. 1ste	2den	3die Pers.
			Samtid Enkelttal.			
D.		finder			finder	
Sv.		finner			finner	
T.	finde	findest	findet	finde	findest	finde
			Fleertal.			
D		finde			finde	
Sv.	finna	finnen	finna	finna	finnen	finna
T.	finden	findet	finden	finden	findet	finden
			Fortid Enkelttal.			
D.	fandt			fandt		
Sv.	fann				funne	
T.	fand	fandest	fand	fände	fändest	fände
			Fleertal.			
D.	fandt (gl. funde)			fandt (gl. funde)		
Sv.	funno	funnen	funno	funne	funnen	funne
T.	fanden	fandet	fanden	fänden	fändet	fänden

Befalende Maade.

D.	Enkeltt.	find	Fleert.	finder
Sv.		finn		finnen
T.		finde		findet

Biform	finde	finna	finden
Tillægsform, Samtid	findende	finnande	findende
Fortid	funden	funnen	(ge)funden

Svagt Ord af 1ste Klasse, f. kjøbe, köpa, kaufen.

			Samtid Enkelttal.			
D.	kjøber			kjøber		
Sv.	köper			köper		
T.	kaufe	kaufst	kaufe	kauft	kaufest	kaufe
			Fleertal.			
D.	kjøbe			kjøbe		
Sv.	köpa	köpen	köpa	köpa	köpen	köpa
T.	kaufen	kaufet	kaufen	kaufen	kaufet	kaufen

	1ste	2den	3die Pers.	1ste	2den	3die Pers.
			Fortid.			
D.	kjøbte			kjøbte		
Sv.	köpte			köpte		
T.	kaufe	kaufest	kauft	käufte	käuftest	käufte
			Fleertal.			
D.	kjøbte			kjøbte		
Sv.	köpte	köpten	köpet	köpte	köpten	köpte
T.	kauften	kauftet	kaufte	käuften	käuftet	käuften

Befalende Maade.

	Enkelttal.	Fleertal.	
D.	kjøb	kjøber	kjøbe
Sv.	köp	köpen	köpe
T.	kaufe	kauft	kaufen

Biform	kjøbe	köpa	kaufen
Tillægsform, Samtid	kjøbende	köpande	kaufend
Fortid	kjøbt	köpt	(ge)kauft

Svagt Ord af 2den Klasse, elske, Sv. älska.

I Sv. älskar, Fl. älska, älsken, älska,

Fortid älskade Tillægsform älskad

forresten som 1ste Klasse.

Disse Bøjningsmaader ere, som det lettelig sees, meget simple.

Fælles for alle tre Sprog er den Regel, at 1ste og 3die Person Fleertal i den fremsættende Samtidsform (1ste og 3die Pers. Præs. Indic. Plur.) er liig Biformen (Infinitivet), f. vi, de elske, at elske, vi älska, at älska, wir lieben, sie lieben.

I Sv. gjelder omtrent den samme Regel, dog udmerkes 2den Pers. i Fleertal stedse ved et en, f. Ex. jag sätter, I sätten, jag kaller, I kallen, kalladen. Derhos er at merke, at alle svage Ord af 2den Klasse, eller de, som i Fortid ende paa -ade, danne Samtidens Enkelttal paa -ar, f. kallar, älskar aldrig paa -er, ligesom omvendt de andre paa -er, aldrig paa -ar.

I T. findes derimod paa forskjellige Maader Persons-En-

delser, idet nemlig der ved Siden af den fremsættende og-saa findes en betingende Maade, hvis Former ere mere lange og slæbende, og i sterke Ord, samt svage af 1ste Klasse omlyde Fortiden, f. Ex. ich bar, bet. båre, brannte, bet. brånnte. Ogsaa de eenstavede Ords Samtid kann, kônne.

Personal-Endelser: 2den Pers. Enkelt. stedse ender paa st,
og 2den Pers. Fleertal stedse paa t (et).

F. Ex. ich setze du setzest ihr setzet
ich kam du kamst ihr kamt

I alle stærke Ord forandrer desuden den fremſ. Samtids Enkelttal Vocalen ved Omlyd af a til å, o til ô, u — ô, ja endog e — i, f. ich schlåge, du schlågst, ich gebe, du gibst.

Fremdeles iagttages stedse i den fremsættende Maade, at i Samtidens Enkelttal faar 3die Pers. Endelsen -t.

F. Ex. ich komme er kommt.

Derimod i den betingende -e, f. komme.

Samtidens Tillægsform dannes stedse, i D. og Sv. ved at sætte nde til Samtidens Biform,

f. Ex. drage, dragende, vilja, viljande.

i T. ved at føje d til Biformen, f.

tragen, tragend, wollen, wollend.

Den befalende Maade udtrykker i D. altid den blotte Rod. I Sv. ligesaa, undt. i den svage 2den Kl., hvor a beholdes, f. älska. I T. i de stærke altid Samtiden med borttagen Endelse, i de svage -e, som komm, liebte.

I T. sættes nuomstunder stedse foran Fortidens Tillægs-form Stavelsen ge, der egentlig er et forstærkende Smaaord, f. Ex. geschrieben, geliebt, gekonnt.

11. Ordet have, Sv. hafva, T. haben sammendrages sædvanligviis ved Bøjningen saaledes:

D.	haver	oftest har	vi have, havde	haft
Sv.	hafver	oftest har	vi hafva, hafde	hafd
T.	habe			
	hast	wir, sie haben		
	hat	ihr habt	hatte	(ge)habt

Beting. habe
habest
habe

I D. og Sv. Udtale siges ofte „at ha" f. at have, hafva; ligeledes „vi har, vi ha" f. vi have, hafva.

Ogsaa vil, Sv. vill, T. will undergaaer en Forkortning.

D.	vil	vilde	villet
Fl.	ville		
Sv.	vill	ville	velat
Fl. 1.	vilja		
2.	viljen		
T. 1.	will	wollte	(ge)wollt
2.	willst	wolltest	
3.	will	wollte	
Fl. 1. 3.	wollen	wollten	
2.	wollet	wolltet	

Ordet have, hafva, haben benyttes ogsaa oftest som Hjælpeord, hiint for at udtrykke Førnutid og Førfortid, f.
jeg har elsket, jag har älskat, ich habe geliebt.

Til at udtrykke Fremtiden bruge Tydskerne Ordet werden, eg. at vorde, i D. og Sv. maa Fremtiden omskrives, f. Ex. jeg kommer til at slaa, jag kommer att älska; thi Ordene skal og vil udtrykker det ikke ganske. Det første betegner en Forpligtelse, hvis Opfyldelse ikke er vis, det andet en Villie, hvis Udførelse heller ikke er vis.

12. Den lidende Form udtrykkes i D. og Sv. ved at forandre -r til s, eller at føie -s til Hovedformen, hvorved enhver Forskjel af Personer og Tal bortfalder. Hvor s skulde sættes til de sterke Ords Fortid, indskydes et e, f. Ex.

findes	fandtes	fundets
holdes	holdtes	
elskes	elskedes	
älskas	älskades	älskats

Men ligesaa ofte omskriver man Formen ved bliver eller vorder, Sv. blifver ell. varder.

Former, som funnits, älskats, bruges forresten kun i Svensk, og i Dansk blot ved de upersonlige Verber, som lykkes, hændes; det er lykkets, det er hændets (ikke hændt eller hændet).

I Tydsk omskrives altid Lideformen ved werden. Ich werde getragen ɔ: jeg bæres.

Det blotte Forbindelsesord er, laaner flere Former af ubrugelige Ord af samme Betydning.

I D. og Sv. hører: jeg, du, han er, vi, I, de ere
jag, du, han är, vi, de äro, I ären
til en Form for sig selv; Fortiden var, vare, Sv. var, voro, voren, Tillf. været, Sv. varit kommer af Biformen være, Sv. vara (oprindelig visa, vesa).

I T. høre fremf. Samtid 1 og 2 Enkelttal bin, bist til den tabte Form bien; fremf. Samt. 3 Enkeltt. ist til den samme Form som vort er; fremf. Samt. Fleertal, 1, 3 sind, 2 seid, befal. sei, Biform og bet. Samt. sei, seist, sei, Fleert. sein, seid, sein; Fortiden war (opr. was), warst, war, waren, waret og bet. wäre, wärest — wären, wäret — og Tillf. (ge)wesen til samme Ord som vort var, være.

14. Eftersom Udsagnsordene betegne en Handling eller Forbliven i en vis Stilling, eller kun en Liden eller Flytning, danne de Førnutid og Førfortid, de første ved have, hafva, haben, de sidste ved være, vara, sein; Ex. jeg har elsket, ich habe gestritten, men jeg er gaaen, jeg er sunken, jag är sunken, ich bin gesunken.

Ofte ere to forskjellige Udsagnsord, et handlende og et lidende, udsprungne af et Begreb, og er da det første svagt, og det sidste stærkt, f. Ex.

	fælder	fældte	falder	faldt
	hænger	hængte	hænger	hang
	brænder	brændte	brænder	brandt
	lægger	lagde	ligger	laa (eg. laag)
Sv.	fäller	fällde	faller	föll
	bränner	brännde	brinner	brann
T.	fälle	fällte	falle	fiel
	hänge	hängte	hange	hing

brennte brannte brenne brann
lege legte liege lag

Ligesom i de andre Sprog findes ogsaa i D., Sv. og T. Udsagnsord, der bruges upersonligt, eller blot med det ubestemte „det", f. det regner, det fryser, det hændes, det lykkes. T. es regnet, es friert, es geschieht, es glückt. I Tydsk kunne ofte virkende Sætninger omskrives saaledes, at Udsagnsordet sættes upersonligt med es, og den handlende Person følger bagefter, f. es schlug ihn rechts auf der Schulter Jros, istf. Jros schlug ihn rechts auf der Schulter.

Nævneordenes Bøjning.

15. Ogsaa disse bøies enten stærkt eller svagt. De svage endes somoftest i Nævneformen paa en Vocal, de stærke paa en Consonant. Dog er Forskjellen kun ret iøinefaldende i Tydsken, der ogsaa har bibeholdt flere Bøjningsforskjelligheder for Hovedordene, end Sv. og D.

Bøjningsformerne ere i Tydsk:

I. Sterke Hankjøns- og Hunkjønsord uden Omlyd.

Enkelttal	Nævneform,	Nom.	Arm	Wort
	Ejeform,	Gen.	Armes	Wortes
	Hensynsform,	Dat.	Arme	Worte
	Gjenstandsf.	Acc.	Arm	Wort
Fleertal	Nævnef.	Nom.	Arme	Worte
	Ejeform,	Gen.	Arme	Worte
	Hensynsf.	Dat.	Armen	Worten
	Gjenstandsf.	Acc.	Arme	Worte

Undertiden udelades Endelsen e i Hankjønsord, fornemmelig alle paa -el, -en, -er, f. Eber, Fl. Eber; Esel Fl. Esel. Ligeledes og i Enkelttal Hund — Hundes eller Hunds, Hunde eller Hund. Kun det ene Ord Käse endes paa e, Fl. Käse.

Flere Intetkjønsord danne ved en Uregelmæssighed Fleertallet paa -er med Omlyd, f. Volk, Völker. Saaledes og Wort, naar det bruges om enkelte Ord.

II. Sterke Hankjøns- og Hunkjønsord med Omlyd.

Enkelt.	N.	Balg	Kraft
	G.	Balgs	Kraft
	D.	Balge	Kraft
	Acc.	Balg	Kraft
Fleert.	N.	Bälge	Kräfte
	G.	Bälge	Kräfte
	D.	Bälgen	Kräftne
	Acc.	Bälge	Kräfte

Ogsaa her udelade Hankjønsord paa -el, -en, -er, e i Fleertal, f. Apfel, Äpfel, Äpfeln; Hobel, Höbel, Höbeln.

Hunkjønsord, der ej kunne faa Omlyd, danne Fleertal paa -en. f. Schrift, Schriften.

III. Svage Hovedord, sædvanlig endende paa -e.

	Hase	Junge	Auge
	Hasen	Junge	Auges
Fl.	Hasen	Jungen	Augen

Enkelte Hankjønsord føje allerede -n til Nævneformen, f. Bogen, Balken, Graben o. s. v. Nogle snart -e snart -en, f. Glaube og Glauben. Alle disse faa i Ejeform -ens, f. Bogen, Bogens, Glaube, Glaubens.

Enkelte Hankjønsord udelade -e, f. Bär, Graf, Fürst, (f. Bäre, Grafe, Fürste), Eief. Bären.

16. I Svensk skjelnes ogsaa mellem sterke og svage Nævneord.

I. Til 1ste Bøjningsform i Tydsk svare i Sv. 1ste sterke, indbefattende Ord af alle tre Kjøn. Fleertal i Hankj. og Hunkj. paa -ar.

fisk	(Saaledes de	sol	(Saaledes	ord
fisks	fl. paa -ng,	sols	de fl. paa	ords
fiskar	-el, -en, -er,	solar	-ing).	ord
fiskars	-ar).	solars		ords

Gud har Hensynsf. gudi.

II. Til 2den Bøjningsform sv. i Svensk 2den, indbefattende Ord af Hankjøn og Hunkjøn. Fleertal paa -er.

a) med Omlyd.	b) uden Omlyd.
son, sons	flod, flods
söner, söners	floder, floders
tand, tands	kraft, krafts
tänder, tänders	krafter, krafters

Som (b) gaa alle Afledsord paa -skap, ligeledes de fleste Ord paa od, og; som (a) derimod de paa ót, ók. Ellers gives der neppe noget Kjendemerke paa, hvilke Ord gaa som (a) og hvilke som (b). Hvad Hunkjønsordene angaar, da synes det som de paa -ng, -nd helst følge (a), de paa -ft, -st, helst (b).

III. Til 3die Bøjningsform høre i Sv. de svage, neml. Hankjønsord paa -e, Hunkjønsord paa -a, Intetkjønsord paa -a og -e. De første danne Fleertal paa -ar, Hunkjønsord paa -or, Intetkjønsord paa -an (-en) og -on.

hane, hanes	tunga, tungas	hjerta, hjertas	lyte, lytes
hanar, hanars	tungor, tungors	hjertan, hjertans	lyten, lytens

-on i Intetkjøn har kun öga og öra.

Flere Hankjønsord paa -are have i Fl. ikke -arar, men -are, f. fiskare.

17. I Dansk skjelnes kun saaledes:

I. Sterke uden Omlyd. Fl. Hankj. og Hunkj. tildeels i Intetkjøn -e.

Fisk, Fisks, Fiske Sol, Sols, Sole Ord, Ord Fad, Fads, Fade

Barn har Fl. Børn. Enkelte Intetkjønsord have Fleert. paa -er, f. Hoved, Bret, Hof, Lem.

II. Sterke, a) med, b) uden Omlyd. Kun Hankj. og Hunkj. Fleertal paa -er.

a)	b)
Stad, Stads, Stæder	Flod, Flods, Floder
Fod, Fods, Fødder	Sag, Sags, Sager
Tand, Tands, Tænder	

Som (a) gaa de fleste, der i Norsk i daglig Tale ender paa -ok, -ot, i Skriftspr. paa -og, -od, som Bog, Fod. Som (b) gaa

de der ogsaa i daglig Tale ender paa -og, -od. Alle afledende Hankjønsord paa -ing, som Yngling, Slægtning.

III. Svage af alle tre Kjøn; alle paa -e, Fleertal -er.

Hane, Haner   Tunge, Tunger   Hjerte, Hjerter

Endelsen -en har kun Fl. Øjen, Øren, Øxen, dog siges oftest Øjne, Øxne.

Saavel i D. som Sv. gjelder den almindelige Regel, at naar -ar, -e eller -er føjes til Ord paa -el, -en, -er, udelades det e som findes i denne Endelse. Ex. engel, englar, Engle. Saa og o og u i de svenske morgon, afton, djefvul.

Tillægsord.

18. Disse bøjes ogsaa sterkt og svagt; sterkt, naar de simpelthen og ubestemt føjes til Navneordene; svagt, naar de staa bestemt, eller med Merkeordet den, T. der.

Ogsaa her er det Tydsken, som har bibeholdt de fleste Former fra det ældre Sprog.

Sterk Form.

		Hankj.	Hunkj.	Intetkj.
Enk.	Nom.	guter	gute	gutes
	Gen.	gutes	guter	gutes
	Dat.	gutem	guter	gutem
	Acc.	guten	gute	gutes
Fl.	Nom.	gute	gute	gute
	Gen.	guter	guter	guter
	Dat.	guten	guten	guten
	Acc.	gute	gute	gute

Ord paa -el, -en, -er kunne bortkaste e, som dunkel, dunkele og dunkle, dunkelem, dunklem og dunkelm.

I Navneform og Gjenstandsform Enkelttal og Fleertal bruges, naar Tillægsordet staaer i Udsagnet, forbundet ved werden, bleiben, seyn, den uforanderlige Form gut.

Svag Form.

		Hankj.	Hunkj.	Intetkj.
Enk.	N.	gute	gute	gute
	G.	guten	guten	guten

D.	guten	guten	guten
Acc.	guten	gute	gute

Fl. guten.

Naar det ubestemte ein, eine, ein anvendes som Merkeord, bruges den sterke Form af det paafølgende Tillægsord kun i Nævnef. og Gjenstandsf.; ellers den svage. Ex. **Ein guter Mann; ein gutes Kind; eine gute Frau.**

19. Svensk.

Sterk Form.

	Hankj.	Hunkj.	Intetkj.
Alle Enkelttalsformer	god	god	godt
Fl.	goda	goda	goda

Svag Form.

Enkelt.	gode	goda	goda
Fl.	goda	goda	goda

Tillægsord paa Vocal faa i Intetkj. et dobbelt t, som ny, nytt. Ord paa -en faa i Intetkj. -et, s. trogen, troget, liten har i svag Form lille, lilla.

20. Dansk.

Sterk Form.

Enkelt.	god	god	godt
Fl.	gode	gode	gode
Sv. F.	gode	gode	gode

Ogsaa i D. er der enkelte Ord paa -en, som i Intetkj. faa -et, s. liden, lidet, megen, meget. Liden har i sv. F. lille. Egen har eget i Betydningen „ham selv tilhørende"; egent i Bet. særskilt.

Naar Tillægsordene bruges som Hovedord, kunne de baade i Sv. og D. faa Ejeformen -s, s. en God, en Gods.

Tillægsordenes Gradforhøjning.

21. Ved denne er det Svensken, der har beholdt mest af de gamle Former, og efter hvilken Reglerne bedst kunne iagttages.

Gradendelserne ere 1ste -re, 2den st, der enten

1) føjes til Roden ved Hjælp af a, altsaa -are, -ast,
eller 2) ved Hjælp af e altsaa -ere, -est.

Men ved denne sidste Maade er at bemærke, at den altid fordrer Omlyd; altsaa forandrer a, o, u i Roden til ä, ö, y, og at Bindevocalen e somoftest er udeladt. Ex.

1) lärd	lärdare	lärdast
skön	skönare	skönast
2) lång (eg. lang)	längre	längst
grof	gröfre	gröfst
ung	yngre	yngst

I D. svarer til det sv. -are, -ast kun -ere, -est, uden Omlyd; f. Ex. klar, klarere, klarest. Den med Omlyd forbundne Endelse -re, -st findes ogsaa i D. aldeles ligedan, dog kan den i visse Ords 1ste Grad udvides til -ere, f. Ex. længere og længre. Der ere ogsaa Ord i D., som ere flyttede over i 1ste Klasse fra 2den, f. Ex. grov, grovere, grovest, ikke grøvre, grøvst, der kun bruges i norsk Talesprog.

I T. kjendes kun Endelserne -er, -est, og Klasseforskjellen viser sig blot ved de Ord, hvis Rodselvlyd er a, o eller u, eftersom den bliver uforandret, eller omlyder. For Anvendelsen af Omlyden kunne ellers ingen sikkre Regler opstilles; der gives endog flere Ord, som den ene Forfatter lader omlyde, den anden blive uforandret, f. zart, zarter, zärter; fromm, frommer og frömmer; i det Hele taget bliver det mere og mere almindeligt, i Skriftsproget at undlade Omlyden, medens denne derimod i Talesproget er overvejende. Hvad a angaar, er det dog en temmelig sikker Regel, at det, langt udtalt, f. i baar, klar, wahr, zart, bliver uforandret, kort derimod, f. i lang, alt, krank, faar Omlyd. Sammensætninger paa -haft blive uforandrede, ligesaa alle Ord paa -el, -en, -er, -ig f. dunkel, dunkler, mager, magrer, artig, artiger.

Ordet god, T. gut kan ikke selv modtage Gradforhøjelse,

men laaner 1ste og 2den Grad af det ubrugelige bad, Sv. bat, T. baß, nemlig

bedre, bedst bättre, bäst besser, best.

Det D. og Sv. ond maa ogsaa i 1ste og 2den Grad hjælpe sig med et andet Ord, nemlig værre, værst, värre, värst eller sämre, sämst. — Ogsaa Biordene kunne gradforhøjes, f. frem, fremre, fremst; højligen, højligere, højligst; vel, bedre, bedst; ilde, værre, værst; gjerne, heller, helst; i Sv. väl, bättre, bäst, illa, värre, värst, eller sämre, sämst, gärna, häldre, häldst.

Talordene.

22. Hovedtal ere:

D.	Sv.	T.
een, een, eet	en, en, ett	ein, eine, ein
to (tvende)	två (tvänne) (tu)	zwei
tre (trende)	tre (trenne)	drei
fire	fyra	vier
fem	fem	fünf
sex	sex	sechs
syv	sju	sieben
aatte	åtta	acht
ni	nio	neun
ti	tio	zehn
elleve	ellofva, elfva	elf
tolv	tolf	zwölf
tretten	trelton	dreizehn
fjorten	fjorton	vierzehn
femten	femton	funfzehn
sexten	sexton	sechszehn
sytten	sjutton	siebzehn
atten	aderton	achtzehn
nitten	nitton	neunzehn
tyve	tjugo	zwanzig
een og tyve	tjugo én, ett	ein und zwanzig

o. s. v.

tredive	tretio	dreißig
fyrretive	fyratio	vierzig
femti	femtio	funfzig
sexti	sextio	sechszig
sytti	sjutio	siebenzig
aatteti	åttatio	achtzig
nitti	nittio	neunzig
hundrede	hundrade (hundra)	hundert
tohundrede	tvåhundrade	zweihundert
	o. s. v.	
tusende	tusen	tausend

De her opstillede Former for Tallene fra 50—90 ere ellers ikke brugelige i sædvanlig dansk Skrift og Tale, men kun i Norge. Den danske Maade er at regne efter tre, fire og fem Gange (sinde) 20, hvorved altsaa Tallene 60 og 80 lyde tresindstyve og firsindstyve; hundrede skulde hede femsindstyve, men denne Form er ej brugelig. Derimod kommer 50, eller halv tredie Gang tyve, til at hedde halvtrediesindstyve, 70 eller halvfjerde Gang 20, halvfjerdesindstyve, og 90 halvfemtesindstyve. Alle disse lange Former udtales sædvanligviis ved Optællinger eller naar de staa alene kun halvtreds, tres, halvfjerds, firs, halvfemts.

I Sv. siger man i daglig Tale ikke tio, men tie, og de afledede Fleertal udtales kun treti, fyrti, femti, sexti, sjutti o. s. v.

Af Tallene kunne i D. og Sv. kun een, eet, bøjes, og blot naar det staar som Hovedord, eller bruges adskillende, f. Ex. den Ene, o. s. v. I T. bøjes ein som et regelmæssigt Tillægsord, dog antager det, naar det staar alene, Endelsen -er, neml. einer, eine, s. Gott ist einer. Zwei og drei har Ejef. zweier, dreier. Alle Tal fra zwei af kunne, naar de staa som Hovedord, faa Hens. f. -en, som mit vieren, achten (ↄ: Pferden) fahren.

23. Ordenstal dannes i D. og Sv. fra 5 af ved at tilføje -te, -de eller -ende; i de som ende paa en Selvlyd -nde; i T. fra 4 af ved at tilføje -te, i Tierne -ste, f. Ex. femte, aattende, tyvende, sextiende; femte, sjunde, åttande, tjugonde;

vierte, fünfte, zwanzigste, dreißigste. Syv, der egentlig skulde hede sju, har ogsaa i D. syvende. Fire, fyra har fjerde, fjerde. Tre har tredie, tredje, T. dritte. Sex har sjette, sjette. To, två, mangler et tilsvarende Ordenstal, men hjælper sig med anden, annan.

Een, én, ein danner Ordenstal i D. og Sv. ved 3die Grad af Biordet før, nemlig første, första, i T. ved 3die Grad af Biordet ehe (d. e. før), neml. erste (o: eherste).

I D. og Sv. ere Ordenstallene kun svage Tillægsordsformer. I T. kunne de og antage den stærke Form, f. erster, zweiter, dritter.

24. I alle tre Sprog bruges een, en, ein ogsaa som ubestemt Mærkeord (Artikel), dog skrives og udtales det isaafald i D. kort, en, et, f. en Mand, en Kone, et Barn.

Stedord (Pronomina).

24. A. Personlige.

1) uden Kjøn.

	D.	Sv.	T.	D.	Sv.	T.	D.	Sv.	T.
	jeg	jag	ich	du	du	du			
		Gen.	meiner			deiner	seiner		
D.	mig	mig	mir	dig	dig	dir	sig	sig	sich
Acc.	mig	mig	mich	dig	dig	dich	sig	sig	sich
Fl.	vi	vi	wir						
			unser	I	I	ihr			
	os	oss	uns			euer			seiner
				Eder	Eder (Er)	euch	sig	sig	sich

2) med Kjøn.

D.		Sv.		T.
han, hun		han, hon		er, sie, es
	(Intetkj.		(Intetkj.	ihr
hans, hendes	fattes)	hans, hennes	fattes)	ihm, ihr, ihm
ham, hende		honom, henne		ihn, sie, es
	(Fl. fattes).		Fl.	sie
				ihrer
				ihnen
				sie

Istedetfor de manglende Intetkjøns- og Fleertalsformer af han bruges i D. og Sv. de tilsvarende af det bestemmende Stedord den, det, altsaa det, dets, de, deres, dem. Ved en Misbrug er det desuden i D. vedtaget, at man kun om tænkende Væsener bruger han, hun; ellers blot det, dens.

I T. udfyldes den manglende Ejeform af er, es ved seiner.

26. B. Bestemmende.

	D.	Sv.		T.
1.	den, det	den, det		der, die, das
	dens, dets	dess		des, der, des
				dem, der, dem
				den, die, das
	de	de		die
	deres	deras		der
	dem	dem		den die
2.	denne, dette	denna, detta		dieser, diese, dieses
	dennes, dettes	dennes, dettes		o. s. v.
Fl.	disse	dessa		
	disses	dessas	Fl.	diese
3.	hiin, hiint	hin, hint		jener, jene, jenes
	hiins, hiints	hins		o. s. v.
	hine	hina	Fl.	jene

Ejeformen af den og hiin bruges i D. og Sv. kun naar Ordene staa selvstændige, eller som Hovedord, f. Ex. det er Dens Skyld, det er Hines Bog. Derimod kunne de, naar de selv staa som Tillægsord, ingen anden Forandring antage, end Fleertalsforandringen; f. hine Mænd, hine Mænds.

27. D. Sv. den, det, og T. der, die, das bruges ogsaa som bestemt Mærkeord (Artikel), i D. og Sv. dog kun naar et Tillægsord staar foran Hovedordet, f. den gode Mand, den goda mannen. Men naar intet Tillægsord findes, f. i T. der Mann, die Frau, hjelper man sig i D. og Sv. ved at hænge -en, -et (d. e. hiin, hiint) bagtil Ordet, f. Manden, Mannen, Konen, Konan, Barnet. Ender Ordet paa en Selvlyd,

tilføjes i Sv. kun -n, -t, f. tron, konan, hjertat; det samme er Tilfældet i D. naar Ordet ender med e, f. Ex. Hjerte, Hjertet. Bøjningen af de saaledes sammensatte Ord bliver da denne

D.		Sv.		
Hest-en	Barnet	hästen	konan	barn-et
Hest-ens	Barnets	hästar-nas	kon-ans	barn-ets
Fl. Hest-ene	Børnene	hästar-na	konor-na	barn-en(barnena)
Hest-enes	Børnenes	häst-ens	konor-nas	barnenas

I religiøs Stil bruges ofte gammelsvenske Dativformer i Enkelt., f. dödenom, andanom.

B. Henvisende.

hvilken, hvilket	hvilken, hvilket	welcher, welche, welches
	hvilken	o. s. v.
hvilke	hvilka	
	hvilkas	welche

Ejeformen af hvilken udfyldes i D., og somoftest i Sv. med Ejeformen af det spørgende Stedord hvo, nemlig hvis, man bruger ogsaa Hens. og Gjenst. Form hvem. I T. bruges ligeledes wessen, udvidet Ejeform af Spørgestedordet wer, som Henvisende. Ogsaa der, die, das bruges i T. henvisende, men det har i saa Fald Eief. dessen, deren, dessen, Fl. derer.

28. D. Spørgende.

1. Selvstændige, der bruges som Hovedord.

hvo, hvad	hvo, hvad	wer, was
hvis	hvars	wes, wessen
hvem	hvem	wem
		wen

2. Tillægsord.

hvilken, hvilket	hvilken, hvilket	welcher
hvilke	hvilka,	welche

29. E. Besiddende.

min, min, mit	min, min, mitt	mein, meine, mein
		meines, meiner, meines
		meinem, meiner, meinem
		meinen, meine, mein

mine	mina	meine
		meiner
		meinen
		meine
din, din, dit	din, din, ditt	dein, deine, dein
dine	dina	o. s. v.
sin, sin, sit	sin, sin, sitt	sein, seine, sein
sine	sina	o. s. v.

I T. kan sein dog ikke bruges, uden hvor der sigtes hen til et Hankj. eller Intetkj. i Enkelttal. Ved Hunkj. og Fleertal bruges

Enkelttal,	ihr	ihre	ihr	Fleertal.	ihre
	ihres	ihre	ihres		ihres
	ihrem	ihrer	ihrem		ihren
	ihren	ihre	ihr		ihre

Naar Ordet min, din, sin o. s. v. staar uden Hovedord, f. Ex. Huset er mit, Hesten er din, bruges i T. Formen meiner, meine, meines, deiner, deine, seiner, seine, ihr, ihre o. s. v. ligesom einer, eine; eller ogsaa der, die, das meinige, deinige, seinige, ihrige, eller meine, deine, seine, ihre, hvilke Former da naturligviis bøjes svagt.

Biord.

30. Biord dannes i D. og Sv., forsaavidt de komme af Tillægsord, ved at tage Intetkjønsformen heraf, i T. ved at tage den ubøjelige Form, f. godt, gut, skjønt, schön. Ord paa lig danner Biordene oftest i D. og Sv. ved -en, som kongeligen, kungligen.

Spørgende Biord ere:

a. Med Hensyn til Stedet.

D. hvor Sv. hvar T. wo

b. Med Hensyn til Tiden.

naar	när	wann eller wenn

c. Med Hensyn til Maaden.

hvorledes	huru, huruledes	wie
hvorlunde		

d. Med Hensyn til Maalet.		
hvor	hvar	wie
Svarende eller bestemmende Biord ere		
a. Med Hensyn til Stedet.		
der	der	da
b. Med Hensyn til Tiden.		
da	då	dann
c. Med Hensyn til Maaden.		
saa, saaledes	således	so
saalunde	sålunda	
d. Med Hensyn til Maalet.		
saa	så	so

Smaaord.

31. Forholdsordenes Casusstyrelse kan i Dansk ej bemerkes, da Dat. og Acc. ej adskille sig fra hinanden. I Svensk bemerkes den kun i den højtideligere Stil, f. Ex. af, i, med gudi, jag ser i andanom, lugn i dödenom o. s. v. I Tydsk derimod have aus, bei, nach, nebst, sammt, seit, von, zu, tilligemed nogle sjeldnere forekommende, stedse Dativ efter sig; durch, für, gegen, ohne, wider, um, stedse Accusativ; og an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen, Dativ, naar en Forbliven i Forholdet, Accusativ, naar en Overgang til Forholdet antydes.

Ogsaa Genitiv styres af nogle Ord, der bruges som Smaaord, men egentlig kun ere Navneord, f. Ex. kraft (i Kraft af), laut (efter Lydelse), besage (efter Udsagn) o. s. v.

Ved Bindeord og Udraabsord er intet at bemerke.

